

дітей дошкільного віку (методичні посібники, рекомендації та програми розвитку).

Відтак, розглядаючи фасилітацію як інструмент створення комфортного освітнього середовища, в якому вихованці зможуть відчувати себе спокійно, розвивати навички самостійності, комунікації та співпраці, наголошуємо на необхідності розвитку відповідних професійних умінь у педагогів дошкільної галузі.

Список використаних джерел

1. Байер О., Гура Т., Чемодурова Ю. Особливості розвитку фасилітативних умінь педагогів із реалізації ігрових методів навчання у системі дошкільної і початкової освіти. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Педагогіка. Психологія»*. 2024. № 5. С. 3–10. DOI: <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2024-1.01>.
2. Методичний посібник із фасилітації ігрової взаємодії з дітьми дошкільного віку «Граємо разом» / О. Ю. Рома та ін.; The LEGO Foundation. Запоріжжя : СТАТУС, 2022. 112 с.
3. Фасилітація гри : мистецтво та наука про залучення дітей дошкільного віку до навчання через гру. The LEGO Foundation, 2019. 23 с.

Hanna Shved

Ph. D. in Education/Pedagogy

Associate Professor at the Department of Theory and Methods of Preschool,
Elementary Education and Language Communications
Communal Higher Educational Establishment
«Kherson Academy of Continuing Education» of Kherson Regional Council
Kherson, Ukraine

FACILITATION AS A TOOL FOR CREATING A COMFORTABLE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN A PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION

Keywords: preschool educational institution, facilitation, comfortable educational environment.

Штегеран Ірина Павлівна

методист обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти
кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

ВПЛИВ ПСИХОЛОГІЧНОГО СТРЕСУ НА МОВЛЕННЯ ДИТИНИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Ключові слова: психологічний стрес, інклюзивна освіта, комплексний підхід, дитина з особливими освітніми потребами.

У сучасних умовах інклюзивної освіти дедалі більшого значення набуває питання цілісного підходу до розвитку дітей з особливими освітніми потребами, де мовлення розглядається не лише як інструмент комунікації, а й як важливий показник психічного розвитку. Досвід роботи з дітьми з особливими освітніми потребами свідчить, що мовленнєві порушення часто тісно пов'язані з особливостями

психоемоційного стану, когнітивної сфери, мотивації та самооцінки. Психологічні чинники, зокрема рівень тривожності, комунікативна мотивація, емоційна безпека, соціальні умови розвитку, суттєво впливають на темпи та якість формування мовлення у таких дітей.

Аналіз сучасної літератури щодо психологічного впливу на мовленнєвий розвиток дітей з особливими освітніми потребами пов'язують з такими видатними українськими дослідниками як: Л. М. Потапюк, яка аналізує вплив воєнного конфлікту на розвиток зв'язного мовлення дітей з особливими освітніми потребами та Б. В. Лінник її співдослідниця у вивченні мовленнєвого розвитку дітей з особливими потребами в умовах війн [4]; Н. Г. Пахомова, яка вивчає особливості організації корекційної роботи в умовах воєнного стану, що дозволяє зробити висновок щодо подолання тяжких порушень мовлення у дітей. Врахування специфічних проявів психологічної травми, що вимагає від логопеда підвищення фахової компетентності в заданому напрямі роботи, застосування основних спеціальних напрямів у організації логопедичної роботи з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення, автор вважає, що фахівець має спрямувати корекційно-розвиткову роботу на переорієнтацію зі зміщенням акцентів на шляху до подолання проблеми [5, с. 57-60]; О. В. Орлов наголошує, що у дітей з порушенням інтелектуального розвитку, враховуючи специфіку функціонування пізнавальної, емоційної сфер та складності у диференціюванні та вербалізації своїх переживань, досить проблематичним є діагностування наслідків стресу та посттравматичних розладів [2, с. 80]; психофізіологічні особливості впливу стресу на дитячий організм висвітлені в публікаціях І. П. Марціновської щодо корекції посттравматичного стресового розладу у дітей із зони військового конфлікту, які мають психофізичні порушення [1, с. 331]; вплив стресу на поведінку дітей, які перебували в умовах соціальних криз вивчав Д. О. Прохоренко та довів негативний довготривалий вплив ПТСР на особистість дітей. Наголошено, що у таких дітей найчастіше проявляються симптоми депресії та тривоги, психосоматики, спостерігаються замкнутість, розгубленість, втрата безпеки тощо [6, с. 103-114]; роль тривожності та самооцінки у мовленнєвому розвитку досліджувала Л. С. Прохорова про вплив воєнного конфлікту на розвиток зв'язного мовлення дітей з особливими освітніми потребами [7, с. 12-18] та ін.

Також ця тематика активно розглядається європейськими науковцями: Г'ю Рабальяті, Брігітте Люгер-Шустер, яких цікавить вплив війни на когнітивний та мовний розвиток дітей-біженців та психологічні наслідки війни в Україні для постраждалих та біженців.

Таким чином, у світлі сучасних наукових досягнень та практичних спостережень, провідні українські дослідники у галузі логопедії та спеціальної педагогіки все частіше і наполегливіше акцентують увагу на

нагальній необхідності глибокої та комплексної інтеграції психологічної підтримки безпосередньо у сам процес логопедичної та корекційної роботи. Цей підхід ґрунтується на розумінні складної взаємодії між мовленнєвими порушеннями, емоційним станом особистості та її загальним психологічним благополуччям.

Дослідники підкреслюють, що мовленнєві труднощі часто супроводжуються цілим спектром психологічних проблем, таких як знижена самооцінка, тривожність, фрустрація, соціальна ізоляція та навіть депресивні стани. Ці емоційні та поведінкові особливості можуть не лише ускладнювати процес навчання та корекції, але й значно знижувати мотивацію дитини чи дорослого до подолання мовленнєвих вад [4; 6].

Саме тому інтеграція кваліфікованої психологічної підтримки, яка включає в себе діагностику емоційного стану, індивідуальне та групове консультування, застосування технік емоційної регуляції та розвитку копінг-стратегій, розглядається як невід'ємна складова ефективної логопедичної та корекційної допомоги. Такий комплексний підхід дозволяє не лише працювати над усуненням мовленнєвих порушень, але й створювати сприятливе емоційне середовище, зміцнювати віру особистості у власні сили та сприяти її гармонійному розвитку.

На основі вище зазначеного можемо виділити фактори впливу стресу на розвиток мовлення у дітей: фізіологічні фактори – діти з особливими освітніми потребами мають підвищену чутливість до стресових факторів, що може впливати на їхню емоційну сферу та мовленнєву активність. Стрес викликає напруження всього організму загалом та м'язів артикуляційного апарату зокрема, що ускладнює вимову слів; когнітивні фактори – під впливом стресу може погіршуватися концентрація уваги, логіки, критичного мислення та пам'яті, що впливає на здатність будувати зв'язні висловлювання; емоційно-поведінкові фактори – підвищена тривожність або страх можуть спричиняти мовленнєві блоки, заїкання чи навіть вибірковий або селективний мутизм.

В результаті порушень формується і соціальний контекст: негативні комунікативні переживання в дитячому колективі або серед дорослих можуть закріплювати проблеми мовленнєвих навичок.

Таким чином, ми можемо підкреслити нагальну потребу у переосмисленні традиційних підходів до логопедичної та корекційної роботи, наголошуючи на пріоритетності інтеграції психологічних аспектів для досягнення більш стійких та значущих результатів у розвитку мовлення дітей з особливими освітніми потребами. Такими підходами на сьогоднішній день є використання міждисциплінарного підходу до розвитку мовлення у дітей з особливими освітніми потребами, де психологічна підтримка не є фоном, а активним чинником корекції.

Список використаних джерел

1. Марцінівська І. П. Корекція посттравматичного стресового розладу у дітей із зони військового конфлікту, які мають психофізичні порушення, Кам'янець-Подільський. 2020. С. 331.
2. Орлов О. В. Психологічна корекція розвитку невротизованих підлітків з порушеннями інтелекту. Київ, 2019. 220 с.
3. Орлов О. В. До проблеми формування невротичних розладів у дітей та підлітків з легкою розумовою відсталістю. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/ooop_2013.
4. Потапюк Л. М., Лінник Б. В. Вплив воєнного конфлікту на розвиток зв'язного мовлення дітей з особливими освітніми потребами: виклики та стратегії підтримки. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика* : зб. наук. пр. м. Київ, 2024. С. 151–160.
5. Пахомова Н. Г. Напрями корекційної роботи з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення в умовах воєнного стану. *Науковий часопис. Корекційна педагогіка*. Вип. №43. 2022. С. 57–60.
6. Прохоренко Д. О. До проблеми психологічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами в умовах криз. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2023. № 2(23). С. 103–114.
7. Прохорова Л. С. Психоемоційний стан як чинник успішної мовленнєвої корекції у дітей з ООП. *Логопедія і сучасність*. 2020. №1. С. 12–18.

Iryna Shteheran

Methodologist of the Regional Resource Center for Supporting Inclusive Education
at the Department of Psychology, Social Work and Inclusive Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine

THE INFLUENCE OF PSYCHOLOGICAL STRESS ON THE SPEECH OF A CHILD WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

Keywords: psychological stress, inclusive education, comprehensive approach, child with special educational needs.

Шульга Ірина Олександрівна

методист обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти
кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

**АЛЬТЕРНАТИВНА ТА ДОДАТКОВА КОМУНІКАЦІЯ (АДК)
ЯК ШЛЯХ ДО БЕЗБАР'ЄРНОСТІ**

Ключові слова: альтернативна та додаткова комунікація, мовлення, діти з ООП, символи, піктограми, безбар'єрність.

У сучасному світі, де інклюзивність стала пріоритетом державної та освітньої політики, особливого значення набуває впровадження альтернативної та додаткової комунікації (АДК) як засобу забезпечення безбар'єрного доступу до освіти, соціальної інтеграції та самореалізації осіб з порушеннями мовлення, аутизмом, інтелектуальними або множинними порушеннями розвитку. За даними міжнародних досліджень, альтернативної та додаткової комунікації не лише розширює можливості